**Euroopa Parlament**
2024-2029

**VASTUVÕETUD TEKSTID**

# P10_TA(2026)0080

## Ühist huvi pakkuvad Euroopa kaitsealased juhtprojektid

### Euroopa Parlamendi 11. märtsi 2026. aasta resolutsioon ühist huvi pakkuvate Euroopa kaitsealaste juhtprojektide kohta (2025/2144(INI))

*Euroopa Parlament*,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut (ELi leping), eriti selle artikli 42 lõikeid 2 ja 3,

– võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut (ELi toimimise leping), eriti selle artiklit 2, artikli 107 lõike 3 punkti b, artiklit 114 ja artiklit 346,

– võttes arvesse protokolli nr 10 (ELi lepingu artikli 42 lõikega 6 loodud alalise struktureeritud koostöö kohta) artikli 2 punkti e ja ühisteadet alalise struktureeritud koostöö kohta, mille ELi 23 liikmesriigi ministrid allkirjastasid 13. novembril 2017,

– võttes arvesse riigipeade ja valitsusjuhtide 11. märtsi 2022. aasta mitteametlikul kohtumisel vastu võetud Versailles’ deklaratsiooni, eriti selle punkti 22,

– võttes arvesse julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegilist kompassi Euroopa Liidule, kes kaitseb oma kodanikke, väärtusi ja huve ning toetab rahvusvahelist rahu ja julgeolekut, mille nõukogu kiitis heaks 21. märtsil 2022 ja Euroopa Ülemkogu kinnitas 25. märtsil 2022,

– võttes arvesse komisjoni ja komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 18. mai 2022. aasta ühisteatist „Kaitseinvesteeringute puudujääkide analüüs ja edasised sammud“ (JOIN(2022)0024),

– võttes arvesse komisjoni ja komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 10. märtsi 2023. aasta ühisteatist „Euroopa Liidu julgeoleku- ja kaitsevaldkonna kosmosestrateegia“ (JOIN(2023)0009),

– võttes arvesse komisjoni ja komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 5. märtsi 2024. aasta

ühisteatist „Uus Euroopa kaitsetööstuse strateegia: ELi valmisoleku saavutamine reageerimisvõimelise ja kerkse Euroopa kaitsetööstuse abil“ (JOIN(2024)0010),

– võttes arvesse komisjoni ja komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 21. veebruari 2025. aasta ühisteatist „ELi kaabliturvalisuse tegevuskava“ (JOIN(2025)0009),

– võttes arvesse komisjoni ja komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 19. märtsi 2025. aasta ühist valget raamatut „Euroopa kaitsevalmidus 2030“ (JOIN(2025)0120),

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2021. aasta määrust (EL) 2021/697, millega luuakse Euroopa Kaitsefond[1],

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2025. aasta määrust (EL) 2025/2643, millega kehtestatakse Euroopa kaitsetööstuse programm (EDIP) ja meetmete raamistik kaitseotstarbeliste toodete õigeaegse kättesaadavuse ja tarnimise tagamiseks[1] (EDIPi määrus), eriti selle IV peatükki Euroopa ühishuvi pakkuvate kaitseprojektide kohta,

– võttes arvesse komisjoni 19. märtsi 2025. aasta ettepanekut võtta vastu nõukogu määrus, millega luuakse rahastamisvahend „Euroopa julgeolekumeetmed (SAFE) Euroopa kaitsetööstuse tugevdamiseks“ (COM(2025)0122),

– võttes arvesse komisjoni 22. aprilli 2025. aasta ettepanekut võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrusi (EL) 2021/694, (EL) 2021/695, (EL) 2021/697, (EL) 2021/1153, (EL) 2023/1525 ja (EL) 2024/795, et stimuleerida kava „ReArm Europe“ rakendamise eesmärgil kaitseotstarbelisi investeeringuid ELi eelarvest (COM(2025)0188),

– võttes arvesse nõukogu 27. mai 2025. aasta määrust (EL) 2025/1106, millega luuakse rahastamisvahend „Euroopa julgeolekumeetmed (SAFE) Euroopa kaitsetööstuse tugevdamiseks“[2],

– võttes arvesse komisjoni ja komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 16. oktoobri

---

1 ELT L 170, 12.5.2021, lk 149, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/697/oj.

1 ELT L, 2025/2643, 29.12.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2025/2643/oj.

2 ELT L, 2025/1106, 28.5.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2025/1106/oj.

2025. aasta ühisteatist tegevuskava „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“ (JOIN(2025)0027),

– võttes arvesse nõukogu 8. detsembri 2008. aasta ühist seisukohta 2008/944/ÜVJP, millega määratletakse sõjatehnoloogia ja -varustuse ekspordi kontrolli reguleerivad ühiseeskirjad[3],

– võttes arvesse komisjoni 29. septembri 2025. aasta ülevaatedokumenti 2030. aasta kaitsevalmiduse tegevuskava kohta,

– võttes arvesse komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 11. aprilli 2025. aasta aruannet nõukogule „Julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegilise kompassi rakendamise iga-aastane eduaruanne“,

– võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 22.–23. juuni 2017. aasta kohtumise järeldusi, eelkõige neid, mis on esitatud punktis 8 alalise struktureeritud koostöö kohta, ja 6. märtsi 2025. aasta kohtumise järeldusi, eelkõige neid, mis on esitatud punkti 3 alapunktis f,

– võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 23. oktoobri 2025. aasta järeldusi,

– võttes arvesse ELi liikmesriikide riiklikke julgeolekustrateegiaid,

– võttes arvesse Euroopa Kontrollikoja 3. oktoobri 2024. aasta arvamust 02/2024 ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse Euroopa kaitsetööstuse programm (EDIP) ja meetmete raamistik kaitseotstarbeliste toodete õigeaegse kättesaadavuse ja tarnimise tagamiseks“, eriti selle punkti 42,

– võttes arvesse Euroopa Kaitseagentuuri 2024. aasta aruannet, 14. novembri 2023. aasta aruannet „The 2023 EU Capability Development Priorities“ (ELi 2023. aasta võimearenduse prioriteedid) ja 2024. aasta aruannet „Coordinated Annual Review on Defence“ (Kaitseküsimuste iga-aastane kooskõlastatud läbivaatamine),

– võttes arvesse alalise struktureeritud koostöö sekretariaadi 2025. aasta septembri eduaruannet alalise struktureeritud koostöö projektide kohta,

– võttes arvesse Mario Draghi 9. septembri 2024. aasta aruannet Euroopa konkurentsivõime tuleviku kohta ja selle neljandat peatükki julgeoleku suurendamise ja sõltuvuse vähendamise kohta,

– võttes arvesse Enrico Letta 17. aprilli 2024. aasta aruannet „Much more than a market“ (Palju enamat kui turg) ja eelkõige selle 3.

---

[3] ELT L 335, 13.12.2008, lk 99, ELI: http://data.europa.eu/eli/compos/2008/944/oj.

peatükki „A Single market to play big: scale matters“ (Ühtne turg suurelt tegutsemiseks: mastaap loeb),

– võttes arvesse Sauli Niinistö 30. oktoobri 2024. aasta aruannet „Safer Together: Strengthening Europe’s Civilian and Military Preparedness and Readiness“ (Ühiselt turvalisem – Euroopa tsiviil- ja sõjalise valmisoleku tugevdamine), eriti selle 7. peatükki,

– võttes arvesse ELi ja NATO koostööd käsitlevat 10. jaanuari 2023. aasta ühisdeklaratsiooni,

– võttes arvesse Haagi tippkohtumise deklaratsiooni, mille tegid Põhja-Atlandi Nõukogu kohtumisel Haagis 25. juunil 2025. aastal osalenud NATO riigipead ja valitsusjuhid,

– võttes arvesse 10. juuni 2025. aasta kümnendat eduaruannet ELi nõukogu ja NATO nõukogu poolt 6. detsembril 2016 ja 5. detsembril 2017 heaks kiidetud ühiste ettepanekute rakendamise kohta,

– võttes arvesse Relvastuskoostöö Organisatsiooni (OCCAR) hallatavaid koostööprogramme varustuse valdkonnas,

– võttes arvesse oma 12. märtsi 2025. aasta resolutsiooni, mis käsitleb valget raamatut Euroopa kaitse tuleviku kohta[4], eriti selle punkte 4 ja 58,

– võttes arvesse oma 2. aprilli 2025. aasta resolutsiooni ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika rakendamist käsitleva 2024. aasta aruande kohta[5], eriti selle punkti 46,

– võttes arvesse kodukorra artiklit 55,

– võttes arvesse siseturu- ja tarbijakaitsekomisjoni arvamust,

– võttes arvesse julgeoleku- ja kaitsekomisjoni raportit (A10-0014/2026),

A. arvestades, et ülemaailmse rahu ja julgeoleku vähenemisest, Venemaa jätkuvast agressioonisõjast Ukraina vastu ning ELi julgeolekut ähvardavate uute ja arenevate ohtude esilekerkimisest tulenevate probleemide tõttu on vaja, et EL ja selle liikmesriigid suurendaksid märkimisväärselt oma kaitseinvesteeringuid, et arendada sõjalisi ja luurevõimeid, mis võimaldavad neil kaitsta oma suveräänsust, sõltumatust ja territoriaalset terviklikkust, tugevdada heidutust ning tegutseda ja reageerida vastusena praegustele ja

---

4 ELT C, C/2025/3151, 20.6.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3151/oj.

5 ELT C, C/2025/4389, 9.9.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/4389/oj.

tulevastele ohtudele iseseisvalt või koos oma liitlastega, eelkõige NATO raames;

B. arvestades, et üha sagenevad rünnakud Euroopa elutähtsa taristu vastu, sealhulgas küberründed ja sabotaaž, ohustavad tõsiselt meie igapäevaelu ja majandustegevust kogu ELis ning nõuavad ELi koordineeritud reageerimist suuremahuliste Euroopa projektide kaudu;

C. arvestades, et sõjapidamine, kus läbi aegade on domineerinud tavarelvad, näib arenevat „terasest veebi“; arvestades, et see hõlmab üha enam kübervõimeid ja võrgupõhiseid operatsioone ning sõjapidamise strateegiad muutuvad uute tehnoloogiate ja tehisintellekti tõttu ega piirdu enam massilise tulejõu ja laiaulatuslike kokkupõrgetega, vaid nendes liigutakse süsteemide miniaturiseerimise ja detsentraliseerimise suunas, mida tõendab droonide ja drooniparvede kasutamine kõigis valdkondades ning tehisintellektil põhinevate relvade, arukate maamiinide ja kaasaskantavate raketisüsteemide kasutamine lahinguväljal; arvestades, et hävitajad, laevad, suurtükid, lahingutankid ja maismaasõidukid muutuvad täppislöökide suhtes haavatavamaks ja peavad olema seega paremini kaitstud, kuna need on sõjaliste ja julgeolekuoperatsioonide jaoks endiselt hädavajalikud; arvestades, et endiselt säilib vajadus toota ja kasutusele võtta traditsioonilisi relvasüsteeme ja laskemoona, vajaduse korral suures mahus;

D. arvestades, et see uus konflikti paradigma tähendab, et ükski ELi piirkond ei ole vaba võimaliku agressiooni, sekkumise, desinformatsiooni, psühholoogilise õõnestustegevuse või hübriidrünnakute ohust; arvestades, et strateegiline ettevalmistus pikaajaliseks konfliktiks on pikaajalise julgeoleku ja kaitsealase vastupanuvõime tagamiseks endiselt väga oluline;

E. arvestades, et kosmos on muutumas üha enam üle koormatud ja vaidlusi tekitavaks strateegiliseks valdkonnaks ning nii maapealseid kui ka kosmosesegmente kasutatakse üha rohkem relvana; arvestades, et NATO on tunnistanud kosmose viiendaks strateegiliseks operatsioonide valdkonnaks, tõdedes kosmosest tulenevaid kasvavaid julgeolekuprobleeme ja seega vajadust muuta see turvalisemaks;

F. arvestades, et komisjon tõi oma 5. märtsi 2024. aasta ühisteatises „Uus Euroopa kaitsetööstuse strateegia“ esile, et 2022. aastal moodustasid ELi kaitseotstarbelise varustuse koostööpõhised hanked ELi liikmesriikide varustuse kogukuludest ainult 18 %, mis on palju madalam kui praegune ühine sihttase 35 %, mille liikmesriigid kehtestasid Euroopa Kaitseagentuuri ministrite juhtnõukogus 2007. aastal; arvestades, et tegevuskavas „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“ on seatud eesmärk korraldada 2027. aasta lõpuks vähemalt 40 % kaitsealastest hangetest ühishangetena;

arvestades, et Euroopa kaitsetööstuse suutlikkuse suurendamiseks kutsus Euroopa Ülemkogu 23. oktoobril 2025 liikmesriike üles suunama kaitseinvesteeringuid üha enam ühisele arendamisele, tootmisele ja hangetele Euroopa Kaitseagentuuri toel; arvestades, et täielikult toimiva turu ülesehitamisel on väga tähtis, et liikmesriigid teeksid koordineeritud pingutusi selleks, et tagada ressursside tõhus jaotamine, vähendada killustatust ja kiirendada uuenduslike kaitsetehnoloogiate väljatöötamist; arvestades, et nende eesmärkide saavutamiseks on vaja tugevamaid stiimuleid ja halduskoormuse vähendamist, tagades samal ajal, et koostöö jääb turupõhiseks, tuginedes kaitsevõimealastele nõuetele ning ELi, selle liikmesriikide ja NATO täiendavatele kaitseplaneerimise protsessidele;

G. arvestades, et Euroopa kaitsevalmiduse juhtalgatused, mis on esitatud tegevuskavas „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“, põhinevad terviklikul kaitsekäsitusel, hõlmates nii kaitset otseste sõjaliste rünnakute eest kui ka valmisolekut hübriidohtudeks; arvestades, et need kujutavad endast võimalust edendada innovatsiooni, koostalitlusvõimet ja konkurentsivõimet ELi kaitsetööstuses, arendades uuenduslikke ühiseid tööstuspartnerlusi kujunemisjärgus tehnoloogiate valdkonnas, tugevdades oluliselt Euroopa kaitsesektori tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi (EDTIB) ning muutes selle vähem sõltuvaks kolmandate riikide tehnoloogiatest;

H. arvestades, et ELi idapiiril asuvad liikmesriigid puutuvad kõige rohkem kokku tõsiste ohtudega ja on määravalt olulised kogu ELi julgeoleku jaoks; arvestades, et Euroopa Ülemkogu rõhutas oma 23. oktoobri 2025. aasta järeldustes, et esmajärjekorras tuleb tegeleda vahetute ohtudega ELi idatiival ja pakkuda liikmesriikidele konkreetset toetust; arvestades, et tegevuskavas „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“ rõhutatakse Euroopa droonikaitsealgatust ja idatiiva seiret kui esimesena käivitatavaid algatusi; arvestades, et kavandatud idatiiva seire eesmärk on tugevdada ELi idapiiri, integreerides maa-, mere- ja õhukaitsevõime hästitoimivate ja tipptasemel droonitõrjesüsteemide ja -tehnoloogiatega, mis on olulised ka Euroopa droonikaitse algatuse jaoks;

I. arvestades, et kaitseotstarbeliste toodete lõppkasutajad on peamiselt liikmesriikide riiklikud relvajõud ja seetõttu saavad liikmesriigid kaaluda kaitsetööstusprojektidesse tehtavate investeeringute suurendamist üksnes juhul, kui nende projektidega arendatakse nende relvajõududele ühist huvi pakkuvaid sõjalisi võimeid; arvestades, et ELi toimimise lepingu artiklis 346 on sätestatud, et iga liikmesriik võib võtta meetmeid, mida ta peab vajalikuks oma oluliste julgeolekuhuvide kaitseks ja mis on seotud relvade, laskemoona või sõjavarustuse tootmise või kaubandusega;

J. arvestades, et julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegilises kompassis on seatud eesmärk töötada välja stiimulid, et ergutada

liikmesriike tegema koostööpõhiseid investeeringuid ühisprojektidesse ja hankima ühiselt kaitsevõimeid, mis arendatakse välja ELis koostööpõhiselt;

K. arvestades, et määrusega (EL) 2025/2643, millega luuakse Euroopa kaitsetööstuse programm (EDIP), nähakse ette Euroopa ühishuvi pakkuvate kaitseprojektide rakendamine; arvestades, et need on koostööpõhised tööstusprojektid, mille eesmärk on suurendada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi konkurentsivõimet kogu liidus ning aidata samal ajal arendada liidu julgeoleku- ja kaitsehuvide seisukohast kriitilise tähtsusega sõjalisi võimeid liikmesriikides, edendada avatud ja modulaarset ülesehitust, kahesuguse kasutusega innovatsiooni ning VKEde ja keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjate piiriülest osalemist kõigis operatsioonide valdkondades, täpsemalt maismaal, merel, õhus, kosmoses ja küberruumis; arvestades, et EDIP sisaldab ka uut vahendit, Euroopa relvastusprogrammi koostööstruktuure (SEAPid), mis võiksid toimida juhtprojektide raames toimuvate relvastusalaste koostööalgatuste õigusliku ja institutsioonilise raamistikuna;

L. arvestades, et nagu rõhutatakse tegevuskavas „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“, on Ukraina endiselt Euroopa esimene kaitseliin ning Euroopa kaitse- ja julgeolekustruktuuri lahutamatu osa; arvestades, et koostöö ELi ja Ukraina kaitsetööstuste vahel, eelkõige juhtprojektide või Euroopa ühishuvi pakkuvate kaitseprojektide raames, on nende kummagi turgude, konkurentsivõime ja innovatsioonipotentsiaali jaoks väga oluline;

1. tõdeb ELi liikmesriikide kaitsekulutuste üldist suurenemist selge märgina liikmesriikide otsustavusest reageerida halvenevale julgeolekukeskkonnale, suurendades sõjalisi võimeid ning tugevdades heidutust ja oma ühist pühendumust Euroopa ja Atlandi-ülesele kaitsele; märgib, et mõned liikmesriigid, eelkõige ELi idapiiril asuvad liikmesriigid, on täitnud või ületanud NATO kaitsekulutuste eesmärgi eraldada 2025. aasta lõpuks kaitsekulutusteks 2 % oma SKPst;

2. tõdeb samuti, et Euroopa julgeoleku ja kaitse tugevdamiseks pole mitte ainult vaja suurendada riigisiseseid kaitsekulutusi, vaid tuleb samas võtta ka terviklik suund suuremale koordineerimisele, tõhususele ja integreerimisele viisis, kuidas liikmesriigid töötavad välja ja viivad ellu oma kaitsepoliitikat ning tagavad sellele ressursid; rõhutab, et selline üleminek kaitsevaldkonnas valdavalt riiklikult lähenemisviisilt ühisele arusaamale liidu ühisest julgeoleku- ja heidutuspositsioonist peab toimuma täielikus kooskõlas ELi lepingu artikli 4 lõikega 2, austades liikmesriikide suveräänsust ja pädevust julgeoleku ja kaitse valdkonnas;

3. märgib, et hoolimata suurematest kaitsealastest jõupingutustest seisavad EL ja selle liikmesriigid jätkuvalt silmitsi püsivate

puudujääkidega strateegilistes ühistes võimetes, juhtimisstruktuurides ja jätkusuutlikus sõjalises võimsuses; rõhutab eelkõige, et liikmesriigid on teinud kindlaks järgmised esmased prioriteetsed võimelüngad[6]: õhu- ja raketikaitse, suurtükisüsteemid, raketid ja laskemoon, droonid ja droonitõrjesüsteemid, strateegilised võimaldid, sealhulgas need, mis on seotud kosmosega ja elutähtsa taristu kaitsega, sõjaväeline liikuvus, kübervaldkond, tehisintellekt ja elektrooniline võitlus, maapealsed lahinguvõimed ja merendusjulgeolek; rõhutab, et need lüngad piiravad märkimisväärselt ELi ja selle liikmesriikide suutlikkust tugevdada heidutust ja säilitada pika aja jooksul laiaulatuslikku kaitsetegevust suurenenud hübriidsõja ja tavapärase sõjategevuse ohu korral; nõuab kiireloomulisi meetmeid, et kõrvaldada need kriitilised võimelüngad tõhustatud koostöö abil strateegilistes ja tööstusalastes küsimustes, samuti koordineeritud planeerimise ja sihipäraste investeeringute abil, et tagada kaitsevalmidus; tunnustab jõupingutusi, mida Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi sidusrühmad on teinud selliste probleemide lahendamiseks;

4. rõhutab, et võimelünkade täitmiseks on vaja välja arendada autonoomsed strateegilised võimaldid, ilma milleta ei saa liikmesriikide relvajõud sõjalisi ühisoperatsioone tulemuslikult sooritada; soovitab sellega seoses arendada välja ohutu ja turvalise ühise juhtimis-, kommunikatsiooni-, luure-, seire-, sihtmärgi kinnistamise ja rekkestruktuuri, samuti ühised kaitsevõimed kosmose, strateegilise õhu- ja mereveo, õhus tankimise ning keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumariskide ennetamise valdkonnas; kiidab Euroopa Kaitseagentuuri tööd, mis annab võimearendusprioriteetide kindlaksmääramise ja kaitseküsimuste iga-aastase kooskõlastatud läbivaatamise kaudu ELi kaitsemaastiku kohta ülevaate ja analüüsi ning soovitusi seoses koostöövõimalustega võimete arendamiseks ja omandamiseks;

5. tuletab meelde, et NATO-l ja ELil on üksteist täiendav, sidus ja vastastikku tugevdav roll; nõuab ELi liikmesriikide ja NATO liitlaste suuremat osalemist koostöös kooskõlas 10. jaanuari 2023. aasta kolmanda ühisdeklaratsiooniga ELi ja NATO koostöö kohta, et arendada kaitsevõimet ja täita olemasolevad lüngad; rõhutab, et kõik Euroopa sellealased jõupingutused tuleks teha tihedas koostöös NATOga, et tugevdada tööstuskoostööd ja koostegutsemisvõimet; nõuab Euroopa suuremat osalemist olemasolevates NATO koostööstruktuurides ning tuletab samuti meelde vajadust tagada tulemuste sidusus ELi võimete arendamise kavandamise protsessi ning NATO planeerimis- ja läbivaatamisprotsessi vahel; nõuab ELi liikmesriikide ja NATO liitlaste sõjalise varustuse paremat

---

6 Nagu on loetletud ühisteatise „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“ leheküljel 3.

koostalitlusvõimet, eelkõige tagades standardite ja spetsifikatsioonide ühilduvuse;

6. tõdeb selliste kiireloomuliste kaitsevajaduste olemasolu, mida tuleb praegu ikka veel rahuldada kolmandate riikide tarnete või toetuse abil; rõhutab lisaks, et Euroopa julgeolek sõltub endiselt suurel määral kolmandate riikide kaitsetööstusest; rõhutab, et praeguses geopoliitilises olukorras ja arvestades nõuet, et EL peab võtma kaitse eest suurema vastutuse, tuleb minna juhitud ja järkjärgulisel viisil üle kolmandatest riikidest sõltuvuselt strateegilisele autonoomiale ning tugevdada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi; nõustub eesmärgiga vähendada märkimisväärselt või järk-järgult võimalikult palju sõltuvust ELi-välistest tootjatest ja tarnijatest, sealhulgas toorainete ja haruldaste muldmetallide valdkonnas, kui ELis on olemas või saab välja töötada samaväärsed lahendused, mis on määravalt olulised ELi strateegilise autonoomia ja varustuskindluse jaoks; nõuab seetõttu meetmeid Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi tugevdamiseks ja selle konkurentsivõime suurendamiseks, sealhulgas ELi ambitsioonika ja dünaamilise eelistamise kaudu kaitsealastes hangetes, ELi ettevõtjate jaoks avatud ja konkurentsipõhiste turgude kaudu, piiriülese tööstuskoostöö kaudu ELis ning usaldusväärsete ja sarnaselt meelestatud partneritega ning VKEde õiglase juurdepääsu kaudu hangetele;

7. rõhutab, et ilma täielikult toimiva kaitseotstarbeliste toodete ja teenuste ELi ühtse turu saavutamiseta võib riikide kaitsekulutuste jätkuv suurendamine ebatõhususe tõttu hajusaks kujuneda, mis omakorda suurendab veelgi Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi killustumist; kutsub liikmesriike üles tugevdama ühiseid kaitsealaseid hankeid ja tõhustama koostööd kaitsevõime arendamisel, et suurendada koostalitlusvõimet ja asendatavust, tagada ressursside tõhus jaotamine, tugevdada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi, meelitada ligi erainvesteeringuid, vähendada ELi kaitseturu killustatust ja kogu liidu sarnastele operatiivvajadustele vastavate erinevate kaitseotstarbeliste toodete mitmekesisust; toonitab, et juhtprojektide raames peaksid osalevad liikmesriigid ühiselt hankeid korraldama ja juhtprojektid peaksid aitama saavutada eesmärki korraldada 2027. aasta lõpuks 40 % kaitsealastest riigihangetest ühishangetena;

***Kaitsevõimete arendamine prioriteetsetes valdkondades juhtprojektide elluviimise kaudu***

8. tunnustab komisjoni ja komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja ettepanekut käivitada tegevuskava „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“ raames esimesed Euroopa kaitsevalmiduse juhtalgatused; võtab teadmiseks Euroopa Ülemkogu toetuse sellele tegevuskavale ja liikmesriikide võetud kohustuse töötada välja neli esimest Euroopa kaitsevalmiduse

juhtalgatust – Euroopa droonikaitse algatus, idatiiva seire, Euroopa õhukilp ja Euroopa kosmosekilp; märgib, et need väljapakutud juhtprojektid hõlmavad väga paljusid kaitsevõimeid; märgib lisaks, et need on valdkondadevahelised ja aitavad kaasa liidu julgeolekuhuvide kaitsmisele kõigis aspektides; nõuab tungivalt, et komisjon, osalevad liikmesriigid ja Euroopa Kaitseagentuur määraksid seetõttu selgelt kindlaks iga projekti erieesmärgid, rakendamise ajakava ja vahe-eesmärgid, rahastamisettepanekud, juhtimismehhanismid, tehnoloogilise ulatuse ja standardid ning eeldatava suuruse; rõhutab vajadust operatiivkontseptsiooni ja selge juhtimise järele, et määrata kindlaks, kes mida teeb, eriti piiriülese mõjuga juhtudel, näiteks kui vaenulik droon lendab ühest liikmesriigist teise; rõhutab, et nende projektide kavandamine ja rakendamine peaks olema terviklik, tagades, et need hõlmavad lisaks kõrgtehnoloogiale ka tavapäraseid kaitsekomponente, et tagada pikaajaliste konfliktide korral tegevuse jätkusuutlikkus; kutsub osalevaid liikmesriike üles tagama, et iga projekti vahe-eesmärgid täidetakse, viima lõpule tegevuskavas kirjeldatud kaitsevõime koalitsioonid ja tegema kõik endast oleneva juhtprojektide kiireks käivitamiseks kooskõlas Euroopa Ülemkogu 23. oktoobri 2025. aasta järeldustega;

9. väljendab heameelt lähenemisviisi ettepaneku üle seoses Euroopa droonikaitsealgatusega, mille eesmärk on välja arendada mitmekihiline kõrgtehnoloogiline süsteem, millel on koostalitlusvõime droonide avastamiseks, jälgimiseks ja neutraliseerimiseks ning võime tabada maapealseid sihtmärke, kasutades droonitehnoloogiat täppislöökideks; tõdeb, et droonitõrjesuutlikkus peaks olema liikmesriikide vahel täielikult koostalitlusvõimeline ja ühendatud, et tagada olukorrateadlikkus ELi tasandil ning ELi liikmesriikide võime tegutseda koos ja kaitsta elutähtsat taristut koos NATOga; tõdeb probleeme toimiva droonikaitsesüsteemi saavutamisel kõnealuse algatuse raames ja nõuab seetõttu, et esimese sammuna rakendataks katseprojekte, milles osaleb väiksem arv liikmesriike ja mille tulemuseks on 360-kraadine lähenemisviis siis, kui süsteemid on piisavalt toimivad ja töötavad, et need laiemalt kasutusele võtta;

10. rõhutab, et juhtprojektides tuleks arvesse võtta ELi idatiiva konkreetseid kaitse- ja heidutusvajadusi; väljendab heameelt idatiiva seire jaoks kavandatud lähenemisviisi üle, mille eesmärk on suurendada Venemaaga piirnevate liikmesriikide suutlikkust tulla toime mitmesuguste ohtude ja riskidega, sealhulgas hübriidohtudega, Venemaa varilaevastiku kasutamisega sabotaažioperatsioonideks ja jälgimiseks ning relvastatud agressiooni ohuga; rõhutab, et see seisneb nelja elemendi integreerimises: maapealne kaitse, olukorrateadlikkus, õhukaitse ja droonitõrjesüsteemid, lisaks merendusjulgeolek Läänemerel ja Mustal merel; väljendab heameelt kavandatud eesmärgi üle luua terviklik piirikaitsevõime, mis aitab kaasa kogu liidu julgeolekule ja

sisaldab mitut valdkonda hõlmavaid seiresüsteeme, drooni- ja droonitõrjevõimet, elektroonilise sõjapidamise võimet, täppislöögisüsteeme ja reageerimisvõimelist operatsioonide koordineerimist; nõuab, et lisataks meetmed vastupanuvõime tugevdamiseks, taristu kaitsevõime ja küberkaitsevõime tugevdamiseks ning piirkondliku koostalitlusvõime ja täieliku tegevusvalmiduse tagamiseks kriisi ajal;

11. rõhutab, et juhtprojektid on oluline võimalus Euroopa kaitsesektori tehnoloogilise ja tööstusliku baasi konkurentsivõime, tõhususe ja innovatsioonivõime tugevdamiseks; tõdeb vajadust leppida laiapõhjaliselt kokku juhtprojektide määratluses, st määratleda need kui suuremahulised üleeuroopalised, võimalikult paljusid liikmesriike hõlmavad koostööpõhised algatused kaitsevõime ja tööstusarengu valdkonnas, sealhulgas strateegilised võimaldid ühises raamistikus, nagu Euroopa kaitsetööstuse programm, mis võimaldaks neid projekte ELi kaitse- ja tööstuspoliitika raames järjepideval viisil kindlaks määrata ja rakendada; rõhutab, et juhtprojektide määratlemine on väga oluline selleks, et tagada liikmesriikide seas tulemuslik koostöö, koondada ressursse kriitiliste võimelünkade kõrvaldamiseks ja liikuda tõelise Euroopa kaitsekoostöö liidu suunas;

12. rõhutab, et strateegiliselt tähtis on tugevdada Euroopa kaitsesektori tehnoloogilist ja tööstuslikku baasi koostöö kaudu Ukrainaga, assotsieerunud riikidega Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga[7] loodud koostöö raames, sarnaselt meelestatud kolmandate riikidega ning riikidega, kellega EL on allkirjastanud julgeoleku- ja kaitsepartnerlused; rõhutab sellega seoses, et Ukraina kaitsetööstus on omandanud olulise tehnoloogilise asjatundlikkuse ja oskusteabe, mis põhineb Ukraina relvajõudude lahinguväljal saadud kogemustel, ning tunnustab kavandatavat drooniliitu Ukrainaga; soovitab, et ELi aeglaste innovatsioonitsüklitega toimetulekuks, teadus- ja arendustegevuse ning tootmise ühendamiseks ning pideva tehnoloogilise arengu tagamiseks oleksid juhtprojektid võimalikult suures ulatuses ning ELi ja selle liikmesriikide julgeolekuhuve täielikult austades avatud Ukraina, assotsieerunud riikide ja ELiga julgeoleku- ja kaitsepartnerluse allkirjastanud riikide osalemisele;

***Juhtprojektide kindlaksmääramine ning sobiva kavandamise ja rakendamise tagamine***

13. rõhutab, et juhtprojektide eesmärgid peavad olema kooskõlas kokkulepitud ELi kaitse-eesmärkidega ja seotud NATO võimete arendamise alaste eesmärkidega; rõhutab samuti, et juhtprojektid peaksid hõlmama kaitse jaoks uuenduslikke tehnoloogiavaldkondi ja aitama arendada tipptasemel kaitsevõimeid, mis vastavad nüüdisaegse sõjapidamisega seotud nõudmistele, sealhulgas

---

7 EÜT L 1, 3.1.1994, lk 3, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_internation/1994/1/oj.

suurenevale vajadusele ühendada omavahel võrgus sõjalised operatsioonid, väed ja relvad, tagada küberkaitse, arendada luureteabe kogumist, säilitamist, töötlemist ja jagamist, mehitamata süsteeme ja tehisintellektipõhiseid otsuste tegemise tugivahendeid, sooritada süva- ja täppislööke ning võidelda droonirünnakute vastu; rõhutab, kui tähtis on tehisintellektisüsteemide eetiline ja vastutustundlik kasutamine täielikus kooskõlas rahvusvahelise humanitaarõigusega;

14. kutsub komisjoni ja ELi liikmesriike üles integreerima kübervaldkonna ja digitehnoloogiad ELi peamistesse kaitseprioriteetidesse, et tagada andmesuveräänsus ja kollektiivne valmisolek hübriid- ja küberohtudeks; rõhutab eelkõige, et küberturvalisuse ja küberkerksuse tagamine peaks olema kõigi juhtprojektide valdkondadevaheline eesmärk, mis tagab turvalised digitaristud, juhtimis- ja kontrollisüsteemide kaitse ning andmevoogude tervikluse kõigis operatsioonide valdkondades kooskõlas ELi küberkaitsepoliitika ja strateegilise kompassi prioriteetidega;

15. toonitab vajadust juhtprojektide järele kosmosevaldkonnas, mis on üha militariseeritum strateegiline valdkond ja samuti valdkond, millest sõltuvad paljud julgeolekuga seotud tegevused, nagu turvaline side ja luureandmete kogumine; rõhutab samuti, kui oluline on integreerida kaitsevaldkonna juhtprojektid strateegilise transpordi- ja logistikataristuga, nagu piiriülesed sõjaväelise liikuvuse koridorid ja kahesuguse kasutusega taristu Ida- ja Kagu-Euroopas, mis on üliolulised kiirsiirmise ja vastupanuvõime tagamiseks idatiival;

16. rõhutab, et juhtprojektides tuleks edendada tihedamat koostööd ja innovatsiooni ELi tasandi juhtimismehhanismides ja ELi liikmesriikide vahel, tuues esile parimad tavad, mis viivad ühise ja kooskõlastatud Euroopa kaitsestrateegiani, võttes seejuures arvesse ka Ukrainas omandatud teadmisi tänapäevase sõjapidamise tegelikkusest; rõhutab, et komisjon peaks juhtprojektide väljatöötamisega seoses kasutusele võtma selged lühi-, kesk- ja pikaajalised strateegiad, tagades, et pikaajalised teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni alased jõupingutused oleksid sidusalt kooskõlastatud lühiajaliste investeeringutega kriitilise tähtsusega kaitsevõimesse, et tagada nii tehnoloogia areng kui ka kohene operatiivvalmidus; rõhutab samuti, et juhtprojektide hea juhtimine peab põhinema ühisel arusaamal ja tulemuslikul koordineerimisel nn programmiosaliste, nimelt komisjoni, ELi liikmesriikide valitsuste, sõjaliste peakorterite ja riigihankeametite ning kaitsetööstusettevõtete vahel; on arvamusel, et juhtprojektid võiksid saada kasu praegusest alalise struktureeritud koostöö ja Euroopa Kaitsefondi projektide raames tehtavast koostööst ning tugineda sellele;

17. tõdeb, et mitu Euroopa kaitseettevõtet on varasematel aastatel juba osalenud suurtes riikidevahelistes koostööprojektides, mis hõlmavad julgeolekumõõtmega seotud eri valdkondi; rõhutab, et need juhtumiuuringud võivad olla eeskujuks tulevaste Euroopa ühishuvi pakkuvate projektide kavandamisel, juhtimisel ja rahastamisel; rõhutab, et lisaks arendus- ja tootmisetapile peaksid juhtprojektid tagama ka ühiste raamistike loomise nende projektide käitamiseks, alalhoidmiseks ja nende olelusringi haldamiseks liidu tasandil;

18. tõdeb Euroopa ühishuvi pakkuvate kaitseprojektide loomist uue vahendina Euroopa kaitsetööstuse programmis; tõdeb, et selles raamistikus saaks arendada ka juhtprojekte; märgib, et Euroopa ühishuvi pakkuvaid kaitseprojekte saab arendada Euroopa relvastusprogrammi koostööstruktuuride kontekstis; rõhutab, et Euroopa ühishuvi pakkuvad kaitseprojektid peaksid tugevdama tarneahelate koostalitlus- ja vastupidavusvõimet ning jääma täielikult vastastikku täiendama NATO võimete planeerimist, nagu on sätestatud tegevuskavas „Hoidmaks rahu – kaitsevalmidus 2030“;

19. kutsub komisjoni üles püüdma tagada juhtprojektide ja olemasolevate vahendite, nagu alalise struktureeritud koostöö (PESCO), Euroopa Kaitsefondi, Euroopa kaitsetööstuse programmi ja Euroopa ühishuvi pakkuvate kaitseprojektide rakendusraamistike täieliku kontseptuaalse ja menetlusliku kooskõla, et need vahendid toimiksid sidusalt ja tugevdaksid üksteist ELi kaitsestruktuuris; kutsub lisaks komisjoni üles selgitama, kuidas Euroopa ühishuvi pakkuvaid kaitseprojekte praktikas juhtprojektiks struktureerida ja kombineerida, sealhulgas selgitades vajalikke juhtimis-, järjestus- ja koordineerimismehhanisme;

20. rõhutab vajadust edendada ELi kaitseökosüsteemis tugevamat koostoimet teadusuuringute, innovatsiooni ja tööstusarengu vahel; tunnustab sellega seoses kõigi liikmesriikide asjaomaste sidusrühmade, näiteks teadus- ja akadeemiliste asutuste, innovatsioonikeskuste, tehnoloogiakeskuste ning katse- ja sertifitseerimisasutuste panust; nõuab, et juhtprojektidesse kaasataks võimalikult lai tööstuses osalejate ring, eelkõige keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjad ning väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, et võimaldada innovatsiooni levikut kogu Euroopa kaitsesektori tehnoloogilises ja tööstuslikus baasis ning tugevdada tarnekindlust; nõuab sellega seoses Euroopa kaitsetööstuse kõrgetasemelise rühma loomist, et tagada tulemuslik koostöö ning tihedam dialoog ja koostöö tööstusega kogu Euroopas;

21. rõhutab, kui oluline on tagada tasakaalustatud geograafiline osalemine juhtprojektides, mille eesmärk peaks olema liikmesriikide, sealhulgas kujunemisjärgus kaitsetööstusega liikmesriikide võimalikult laialdane osalemine; rõhutab, et juhtprojektid peaksid võimaldama kõigil osalevatel liikmesriikidel saada kasu tehnoloogia arengust ja tootmisvõimsusest ning aitama tugevdada kogu liidu

võimeid ja vastupanuvõimet; rõhutab samuti, et need projektid peaksid jääma avatuks uutele liikmesriikidele ning aja jooksul tuleks ergutada ja hõlbustada teiste liikmesriikide osalemist; nõuab paindlikke ja kaasavaid kaasrahastamismehhanisme, millega tagatakse, et kõik liikmesriigid – olenemata nende majanduse suurusest – saaksid Euroopa ühishuvi pakkuvates projektides sisukalt osaleda;

22. rõhutab, kui oluline on tugevdada ELi kaitsetööstuse strateegia piirkondlikku mõõdet, ning rõhutab juhtprojektide võimalikku mõju seoses tehnoloogia ülekanduva mõju, majandusliku kasu, kvalifitseeritud tööhõive ja sotsiaalse ühtekuuluvusega ELi piirkondade vahel; rõhutab, kui oluline on kaasata piirkondlikud ja kohalikud omavalitsused ning tagada, et igal Euroopa Liidu piirkonnal oleks võimalus saada kasu ELi kaitsealastest juhtprojektidest, et edendada ühist vastutust kaitseküsimustes;

23. rõhutab, et vältida tuleb sõjatehnoloogia, eelkõige tundlike kujunemisjärgus tehnoloogiate ja kriitilise tähtsusega kahesuguse kasutusega kaupade, eriti nende, mis on seotud kosmose, kvanttehnoloogia ja tehisintellekti valdkonnaga, edastamist vaenulikesse riikidesse või süsteemsetele rivaalidele väljaspool ELi; nõuab tungivalt, et juhtprojektides osalevad liikmesriigid tugevdaksid kooskõlastamist ja kohustuksid järgima ühiseid lähenemisviise, ning määraksid kindlaks ja lepiksid kokku ühise strateegia ja tingimused juhtprojektide tulemusel saadavate toodete puhul mitteosalevatele kolmandatele riikidele ekspordiloa andmiseks;

24. nõuab, et juhtprojektides osalevate liikmesriikide vahel loodaks koordineeritud riskipõhine ekspordikontrolli mehhanism, mis oleks kooskõlas ELi strateegilise kompassi eesmärkidega ning liikmesriikide pädevuse, õiguste ja rahvusvaheliste kohustustega, sealhulgas NATO raames võetud kohustustega;

***Juhtprojektide juhtimine ja Euroopa Parlamendi roll***

25. kutsub komisjoni ja liikmesriike üles esitama täiendavaid ettepanekuid juhtprojektideks, mis aitavad arendada kaitsevõimeid ja võimaldavad liikmesriikidel viia oma riigisisesed jõupingutused paremini kooskõlla kokkulepitud ELi kaitse-eesmärkidega ja NATO asjakohaste võimetealaste eesmärkidega; rõhutab, et projektiettepanekutes tuleks arvesse võtta nende liikmesriikide erivajadusi, kus hübriid- ja tavapärase sõjategevuse realiseerumise oht on kõige suurem; rõhutab, kui oluline on kaasata kaitsetööstus tulevaste kaitsevaldkonna juhtprojektide prioriteetide ja ulatuse kindlaks määramisse;

26. rõhutab, et juhtprojektide valik peab olema tulemuspõhine ja tuginema läbipaistvatele menetlustele, millega tagatakse

geograafiliselt tasakaalustatud osalemine ning välditakse otsustamise või tööstusliku kasu koondumist piiratud arvul liikmesriikidesse;

27. soovitab komisjonil, liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgel esindajal ning Euroopa Kaitseagentuuril osaleda nõustaja, toetaja ja koordineerijana, et hõlbustada juhtprojektide rakendamist; rõhutab Euroopa Liidu sõjalise komitee otsustavalt tähtsat rolli strateegilise sõjalise nõu andmisel ning poliitika- ja julgeolekukomiteele soovituste esitamisel, eelkõige seoses võimetealaste eesmärkide väljatöötamise, hindamise ja läbivaatamisega, ning nõuab sellega seoses Euroopa Liidu sõjalise komitee ametlikku lisamist juhtprojektide juhtimisraamistikku;

28. kohustub juhtprojektide koordineerimise, rakendamise ja rahastamisega seoses täitma oma kontrolli-, seadusandlikku ja eelarvealast rolli, tuginedes komisjoni korrapärasele ja põhjalikule teabele ja aruandlusele; rõhutab oma eelarvepädevust ja vastutust seoses ELi vahendite kasutamisega; nõuab korrapärast avalikku aruandlust ja parlamentaarset kontrolli, et tagada juhtprojektidega seoses vastutus ja suurendada nende usaldusväärsust;

***Juhtprojektide rahastamise tagamine pikas perspektiivis***

29. nõuab piisavat ja sihtotstarbelist rahastamist järgmises mitmeaastases finantsraamistikus, et tagada juhtprojektide pikaajaline rahastamine; rõhutab vajadust juhtprojektide piisava ja asjakohase rahastamise järele, mis ei ohusta ELi eelarve muudele strateegilistele kaitsevaldkondadele eraldatud rahalisi vahendeid; rõhutab vajadust pühendada osa sellest rahastusest koolitusele, oskuste arendamisele ja talentide hoidmise algatustele;

30. toonitab, et sellise kaitsevõime ühine arendamine liidu tasandil võib anda märkimisväärse mastaabisäästu, vähendada kulusid ning tagada, et avaliku sektori vahendeid ja maksumaksjate raha kasutatakse kõige tõhusamal ja vastutustundlikumal viisil;

31. nõustub Euroopa Kontrollikoja poolt Euroopa kaitsetööstuse programmi ettepaneku kohta tehtud tähelepanekuga, et juhtprojektide lõpuleviimiseks on vaja tõenäoliselt rohkem aega kui programmi alusel ettenähtud kaheaastane rakendusperiood; rõhutab seetõttu, et selleks, et juhtprojektid saaksid Euroopa kaitsetööstuse programmist rahastust, peavad asjaomased liikmesriigid võtma kohustuse kaasrahastada neid kogu nende kestuse jooksul, st märgatavalt kauem kui esialgne kaheaastane periood; rõhutab seetõttu pikaajalise planeerimise olulisust püsivate investeeringute ja tööstuse järjepidevuse jaoks, et tagada Euroopa strateegiline autonoomia;

32. rõhutab, et juhtprojektide kaasrahastamine peaks põhinema usaldusväärsel juhtimisel ja eelarve planeerimisel, kulutõhusel ja

läbipaistvusel; kutsub seetõttu komisjoni ja liikmesriike üles kehtestama vahe-eesmärgid, tulemusnäitajad, korrapärased finantskontrollid ja juhtprojektide rakendamisel kantud kulude läbivaatamise;

33. kutsub ELi liikmesriike üles kaaluma võimalust eraldada süstemaatiliselt osa oma riiklikust kaitse-eelarvest partnerlusalgatuste väljatöötamiseks ja juhtprojektide raames toodetud kaitsevarustuse hankimiseks valdkondades, kus ühised pingutused loovad lisaväärtust, kooskõlas ELi lepingu artikli 4 lõikega 2 ja ELi toimimise lepingu artikliga 346;

34. ergutab liikmesriike kooskõlastama riiklikku kaitse-eelarve planeerimist NATO võimetealaste eesmärkidega, et tagada vastastikune täiendavus ja vältida ressursside killustumist; kutsub liikmesriike üles uurima võimalusi eelarvevälise rahastamisvahendi loomiseks, mis võimaldaks riiklike kaitse-eelarvete teatavate osade koondamist ja ühiskasutusse võtmist ELi tasandil, et hõlmata juhtprojektide kogu olelusringi;

o
o o

35. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule, komisjonile, NATO-le, NATO parlamentaarsele assambleele, ELi julgeoleku- ja kaitsevaldkonna ametitele ning liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele.